

BIBLIOTECA
PENTRU
TOȚI

Campania de Promovare a Culturii
este susținută și realizată în cooperare cu
Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Colecția „Biblioteca pentru toți“ merge mai departe. După ce, mai bine de trei ani, „Biblioteca pentru toți“ a făcut recurs la România și la valorile literaturii române, pledează, începând de astăzi, pentru literatura străină, într-o serie cu totul excepțională. Ne propunem ca, săptămână de săptămână, să vă oferim cărțile celei mai prestigioase colecții din lume, colecția „Nobel“. Marii scriitori care au obținut, din 1901, Premiul Nobel pentru Literatură și cele mai importante cărți ale lor vor face parte acum din „Biblioteca pentru toți“. În fond, recursul nostru nu se schimbă, rămâne același recurs la valoare, la marile opere ale literaturii universale.

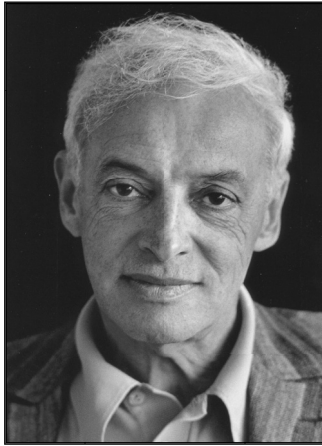
Marius Tucă
Jurnalul Național

Darul lui Humboldt

**

Motivația Juriului Nobel, 1976:

„Pentru înțelegerea umană și analiza subtilă a culturii contemporane care sunt îmbinate în opera sa.“

Saul Bellow
(1915–2005)

SAUL BELLOW

Darul lui Humboldt

**

Traducere din limba engleză
de Antoaneta Ralian

Saul Bellow, *Humboldt's Gift*

Copyright © 1973, 1974, 1975, Saul Bellow. All rights reserved

© Editura ART, 2012, pentru prezenta ediție

Credit foto: © Nancy Crampton

Cronologie de Bianca Burța-Cernat

Prefață de Codrin Liviu Cuțitaru

JURNALUL NAȚIONAL

Date despre colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI:

Director: Marius Tucă

Director general: Dan Matiescu

Coordonator colecție: Ana-Maria Vulpescu

www.jurnalul.ro;

www.bibliotecapentrutoti.ro

GRUPUL EDITORIAL ART

Comenzi – Cartea prin poștă

C.P. 22, O.P. 84, cod 062650, sector 6, București

Comenzi – online

www.editura-art.ro

Redactor: Georgiana Paraschiv

Tehnoredactor: Florin Paraschiv

Tipărit la Radin Print, prin reprezentantul pentru România

4 Colours Advertising, www.4colours.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României BELOW, SAUL

Darul lui Humboldt / Saul Bellow ; trad. de
Antoaneta Ralian. - București : Art, 2012

2 vol.

ISBN 978-973-124-788-5

Vol. 2 - 2012 - ISBN 978-973-124-823-3

I. Ralian, Antoaneta (trad.)

821.111(73)-31=135.1

Darul lui Humboldt

**

Până la urmă nu cu Denise și Pinsker trebuia să ne întâlnim, ci cu judecătorul. Am intrat împreună cu Tomchek și cu Srole în camera de audiențe. Judecătorul Urbanovich, croat ori poate sârb la origine, era un om rotofei și chel, un grăsan, cu fața oarecum turtită. Dar era cordial și foarte civilizată. Ne-a oferit câte o ceașcă de cafea. Cordialitatea lui îmi evoca Departamentul de Vigilență.

– Nu, mulțumesc, am spus eu refuzând cafeaua.

– Am avut până acum cinci înfățișări la tribunal, începând cu Urbanovich. Litigiile acestea sunt dăunătoare pentru ambele părți – nu și pentru avocații lor, desigur. A apărea în boxă trebuie să fie un supliciu pentru un creator de sensibilitatea domnului Citrine...

Judecătorul intenționa să mă facă să simt încărcătura ironică a cuvintelor lui. La un cetățean matur al orașului Chicago, sensibilitatea – dacă era autentică – ar fi fost o stare patologică, tratabilă, dar la un om al cărui venit depășește, în anii de vârf, două sute de mii de dolari, sensibilitatea nu putea fi decât o fățărnicie. Plantele sensibile nu câștigă atâția bani.

– Nu poate fi plăcut, urmă judecătorul Urbanovich adresându-mi-se, să fii interogat de domnul Pinsker. El aparține școlii dure. Nici măcar nu poate pronunța titlurile operelor dumitale, nici ale editurilor franceze, italiene sau chiar engleze cu care ai de-a face. Și-apoi, dumitale nu-ți place croitorul lui și nu ești de acord cu gustul său în materie de cămăși și cravate...

Pe scurt, ar fi fost foarte rău dacă-l asmuțea pe imbecilul ăla grosolan și violent împotriva mea, dar dacă urma să mă arăt neînțelegător, judecătorul i-ar fi dat drumul din lanț.

– Dar am ajuns la negocieri cu doamna Citrine de trei, patru, cinci ori, interveni Tomchek.

– Ofertele dumneavoastră n-au fost satisfăcătoare.

– Domnule judecător, doamna Citrine a primit o mare sumă de bani, am precizat eu. De îndată ce i-am oferit mai mult, și-ar ridica pretențiile. Îmi puteți garanta că anul viitor nu mă va da din nou în judecată?

– Nu, dar aș putea încerca. Necazul dumitale, domnule Citrine, constă în posibilitatea dovedită de a câștiga mulți bani.

– Nu și în ultima vreme.

– Numai pentru că ești hărțuit de litigii. Dacă pun capăt procesului, dacă te eliberez de griji, nu există limită la ce-ai putea realiza. Mi-ai fi recunoscător...

– Domnule judecător, sunt un om de modă veche, poate chiar desuet. Nu mi-am putut însuși niciodată metodele producției de masă.

– Nu te lăsa iritat de acest lucru, domnule Citrine. Noi avem încredere în dumneata. Ți-am citit articolele din revistele *Look* și *Lifé*.

– Dar și *Lifé* și *Look* sunt pe linie moartă. Și ele sunt desuete.

– Avem cifra impozitelor dumitale. Care ne spune cu totul altă poveste.

– Numai că, interveni Forrest Tomchek, acum vorbim despre venituri viitoare. Cum s-ar putea angaja clientul meu cât să producă?

– Orice s-ar întâmpla, este de neconceput ca procentul de impozit al domnului Citrine să scadă vreodată la mai puțin de cincizeci la sută din venit. Așa încât, dacă doamna Citrine va primi anual alocația de treizeci de mii, el va da din buzunar numai cincisprezece mii de dolari reali. Până la majoratul ficei mai mici.

– Așadar, pe următorii paisprezece ani, sau până când o să împlinesc șaptezeci de ani, trebuie să câștig o sută de mii de dolari pe an. Nu mă pot împiedica să nu găsesc acest lucru amuzant, domnule judecător. Ha, ha! Nu cred că creierul meu, adică singurul meu capital, e destul de puternic pentru așa ceva. Alți oameni au pământ, venituri din chirii, proprietăți, administrații, profituri realizate din vânzarea investițiilor capitale, marje de pierderi, alocații, subvenții de la stat. Eu nu am asemenea avantaje.

– A, domnule Citrine, dar dumneata ești un om abil. Acest lucru este vizibil chiar și în Chicago. Așa încât nu-i necesar să ne prevalăm de cazuri speciale. La partaj, doamna Citrine a căpătat mai puțin de jumătate și pretinde că actele de inventariere au fost falsificate. Dumneata ești un vizitor și, probabil, nu ți-ai dat seama de acest lucru. Poate că inventarele au fost falsificate de alții. Cu toate acestea însă, răspunzi în fața legii.

– Ne opunem la orice acuzație de fraudă, sări Srole.

– Ei bine, nu cred că de fraudă e vorba, replică judecătorul făcând un gest larg, cu brațele deschise, ca și când ar fi vrut să sară pe fereastră.

Evident, era născut în zodia peștilor. Purta butoni de manșetă în formă de pești mici, cu cap și coadă.

– Cât despre productivitatea scăzută a domnului Citrine din ultimii ani, aceasta poate avea un caracter deliberat, pentru a înșela așteptările reclamantei. Sau poate că domnul Citrine se găsește, pe plan intelectual, într-o perioadă de tranziție.

Îmi dădeam seama că judecătorul se amuza. Era clar că-l detesta pe Tomchek, Marele Expert în Divorțuri, iar Srole, fiind o simplă paiață, se amuza pe seama mea.

– Înțeleg problemele intelectualilor și știu că e posibil să te lași atras în vreo combinație nerentabilă. Dar, după câte știu, indivizii ăia, *maharishi*¹, câștigă milioane doar învățându-i pe

---

¹ În hinduism, profesori de meditații transcendente.

oameni să-și răsucească limba de-a-ndăratelea, peste cerul gurii, ca să ajungă cu vârful în propriul lor sinus. Multe idei pot deveni vandabile și poate că preocupările duminicale speciale sunt mai rentabile decât îți închipui.

Antroposofia avea efecte evidente asupra-mi. Reușeam să nu mai pun la inimă atacurile lui. Detașarea de cele lumești infuza totul, și spiritul meu părea să se detașeze total. M-a părăsit și a ieșit pe fereastră, să plutească un pic peste piața publică. Altminteri, rozele meditației ar fi pornit să strălucească în mintea mea, înconjurate de un verde înrouat. Judecătorul îmi servea o lecție severă, reinterpretând secolul XX pentru beneficiul meu, ca nu cumva să-l uit, și hotărând cum urma să-mi petrec restul vieții. Trebuia să renunț la a mai fi un meșteșugar de modă veche și să adopt metodele industriale lipsite de suflet (Ruskin). Tomchek și Srole, așezați de o parte și de alta a biroului, aprobau și se declarau de acord în inimile lor. Aproape că nu scoteau un cuvânt. Simțindu-mă abandonat și vexat, m-am apărât singur.

– Deci e vorba de încă o jumătate de milion de dolari? Și chiar de-ar fi să se recăsătorească, dorește să-i asigur un venit de zece mii de dolari?

– Exact.

– Iar domnul Pinsker solicită un onorariu de treizeci de mii, în cadrul cheltuielilor de judecată, adică zece mii de dolari pentru fiecare lună cât a durat procesul?

– Ceea ce-i destul de rezonabil, replică judecătorul. În ceea ce privește onorariile, n-ai fost prea zdruncinat.

– Nu, n-aș cere mai mult de cinci sute de dolari pe oră. Cam atât valorează timpul meu, mai ales dacă aș fi nevoit să fac lucruri care îmi displac, am spus.

– Domnule Citrine, îmi spuse judecătorul, dumneata ai dus o viață mai mult sau mai puțin boemă. Ai simțit acum și gustul căsniciei, al familiei, al instituțiilor mic burgheze, și dorești să dai cu piciorul la tot. Dar noi nu-ți putem îngădui asemenea împrôșcare cu noroi.

Brusc, detașarea mea a luat sfârșit și m-a cuprins o cumplită stare de nervi. Înțelegeam acum emoțiile care i-au sfâșiat inima lui Humboldt când l-au înșfăcat, l-au legat și l-au dus pe sus la Bellevue. Omul de talent în luptă cu polițiștii și cu infirmierii. Și pe lângă lupta împotriva ordinii sociale, trebuia să-și mai înfrâneze și nevoile shakespeareene – nevoia de discursuri pătimașe. O necesitate ce trebuia înăbușită cu orice preț. Și mie îmi venea acum să strig în gura mare. Aș fi putut să fiu elocvent și mișcător. Și ce dac-aș fi izbucnit ca Lear în fața fiicelor lui sau ca Shylock când face reproșuri creștinilor? Cuvintele arzătoare nu mi-ar fi ajutat la nimic. Fiicele și creștinii au înțeles. Tomchek, Srole și judecătorul n-ar fi înțeles. La ce bun să încep acum să perorez despre moralitate, despre carne și sânge, despre dreptate și nedreptate, despre ce-ar simți ei dacă ar fi acum în locul meu, Charlie Citrine? Nu era acesta un tribunal al echității, un forum al conștiinței? Și n-am mai încercat și eu, în felul meu confuz, să aduc puțin bine omenirii? Da, și după ce am urmărit un țel înalt, deși fără să mă fi apropiat măcar de el, acum când îmbătrâneam, când îmi pierdeam puterile, când eram descurajat, când mă îndoiam de rezistența mea, ba chiar de propria-mi luciditate, voiau să-mi pună în spinare o povară și mai grea, ca s-o port în viitorii zece ani și mai bine. Denise n-avea dreptate când afirma că scuipam pe gură tot ce-mi trecea prin minte. Nu, domnule! Mi-am încrucișat brațele la piept și mi-am încleștat gura, încercând să gust deznădejdea cu buzele strânse. De altfel, în ceea ce privea intensitatea suferinței, mă aflam doar pe treapta de mijloc sau chiar și mai jos. Așa că, din respect pentru adevărata suferință, m-am închistat în carapace. Mi-am deviat gândurile pe altă linie. Sau cel puțin am încercat acest lucru. Am început să mă gândesc ce anume mi-o fi scriind Kathleen Fleisher Tigler.

Erau niște tipi duri, ăștia din jurul meu. Mă bucuram de atenția lor numai datorită bunurilor mele lumești. Altfel, m-aș fi aflat de mult după plasa de oțel a închisorii

districtuale. Cât despre Denise, această splendidă lunară cu ochi mari, violeți, cu nasul fin și acoperit de puf, cu vocea marțială – ce-ar fi să-i ofer toți banii mei? N-ar duce la niciun rezultat, ar dori să stoarcă și mai mult. Și judecătorul? Judecătorul era un chicagoan și un politician, și meseria lui era să facă dreptate pentru toată lumea, sub pavăza legii. O orânduire bazată pe legi? O orânduire bazată pe avocați! Dar nu, nu, explozia inimii și cuvintele usturătoare n-ar face decât să înrăutățească lucrurile. Nu, jocul ce trebuia jucat era tăcerea; duritatea și tăcerea. Nu voi vorbi. Un trandafir, sau ceva ce strălucea ca un trandafir, își făcuse apariția pe furiș, fâlfâi o clipă în capul meu, așa încât am simțit că hotărârea mea era ratificată.

Judecătorul începu acum să mă bombardeze de-adevăratelea.

– Înțeleg că domnul Citrine a făcut numeroase călătorii peste hotare și se pregătește acum să plece din nou în străinătate.

– Prima dată când aud de așa ceva, sări Tomchek. Pleci undeva?

– Doar pentru zilele de Crăciun. Există vreun motiv ca să n-o fac?

– Niciunul, răspuse judecătorul, atâta timp cât nu încerci să te sustragi justiției. Reclamanta și domnul Pinsker au sugerat că domnul Citrine ar avea intenția să părăsească țara definitiv. Ei spun că nu și-a reînnoit contractul de închiriere și că își vinde valoroasa colecție de covoare orientale. Presupun că nu există și conturi parolate în Elveția. Și ce anume l-ar împiedica pe domnul Citrine să-și ia capul, care este marele lui capital, și să-l transfere în Irlanda, sau în Spania, țări cu care nu avem acorduri?

– Există vreo dovadă în acest sens, domnule judecător? am întrebat eu.

Avocații începură să discute chestiunea și mă întrebam cum ajunsese Denise să afle că aveam de gând să plec. Renata, desigur, îi povestea totul Señoarei și aceasta, care bătea darabana

în tot orașul Chicago, avea nevoie de subiecte grase de trăncăneală. Era moartă dacă n-avea ceva senzațional de consumat odată cu masa de seară. Se putea totuși ca rețeaua de spionaj a lui Denise să aibă vreo legătură la agenția de voiaj Poliakoff.

– Se presupune că aceste călătorii repetate în Europa au un anumit scop.

Judecătorul Urbanovich apăsa acum pedala, sporind și mai mult tensiunea. Privirea lui veselă spunea cu vioiciune: „Fii atent!“ Și, deodată, Chicago nu mai era orașul meu. Devenise cu totul de nerecunoscut. Îmi imaginam numai că crescusem acolo, că-l cunoșteam ca-n palmă, că mă cunoștea. În Chicago, aspirațiile mele personale nu erau decât vorbărie goală, iar concepția mea de viață – o gândire străină; înțelegeam acum spusele judecătorului. Totul se datora faptului că îi evitasem pe canibalii Pinsker și mă eliberasem de realitățile neplăcute. El, Urbanovich, un om tot atât de inteligent ca și mine, cu tot atâta sensibilitate și, chel sau nu, mai arătos decât mine, își plătise din plin datoriile față de societate, jucase golf cu toți Pinskerii, prânzise cu ei. Ca om și ca cetățean trebuise să facă față acestor lucruri, în timp ce eu îmi luasem libertatea de a pluti în sus și-n jos prin ascensoare, așteptând ca o ființă încântătoare – „Destinul meu!“ – să-mi suradă de îndată ce avea să se deschidă ușa. Și acum, aveau să-mi arate ei „Destin“.

– Reclamanta a cerut să se emită un ordin *ne exeat*¹, urmă judecătorul Urbanovich. Mă întreb dacă n-ar trebui depusă o garanție – două sute de mii, să spunem...

Indignat, Tomchek protestă:

– Fără să existe vreo dovadă că clientul meu ar intenționa să fugă din țară?

– E un om foarte distrat, domnule judecător, interveni Srole. Faptul că nu și-a reînnoit contractul de închiriere e o scăpare firească în cazul lui.

---

¹ Interdicția de a părăsi țara în timpul unei acțiuni judiciare.

– Dacă domnul Citrine ar avea vreo afacere, vreo fabricuță, dac-ar fi avocat sau doctor sau ar deține slujbă într-o instituție, stăruii Urbanovich, atunci nu s-ar pune problema unei dispariții neprevăzute.

Se uita la mine îngândurat, cu ochi rotunzi și foarte luminoși.

Tomchek argumentă:

– Citrine a locuit toată viața lui la Chicago, e o figură în acest oraș.

– Înțeleg că în acest an i-au lunecat printre degete mari sume de bani. Ezit să folosesc termenul „irosire“ – sunt banii lui. Urbanovich consultă niște note: Mari pierderi legate de publicarea unei reviste intitulată *Arca*. Un coleg, domnul Thaxter... mari datorii.

– Sugerează cineva că nu e vorba de pierderi reale, ci de un subterfugiu pentru camuflarea banilor? întrebă Tomchek. Așa sună, probabil, afirmațiile și bănuielile doamnei Citrine. Tribunalul le socotește întemeiate?

– Aceasta e o discuție particulară, în cabinetul meu, și nimic altceva, ripostă judecătorul. Mă gândesc totuși, ținând seama de faptul incontestabil că atâția bani își iau zborul, dacă n-ar fi bine ca domnul Citrine să-mi prezinte o declarație financiară completă și la zi, astfel încât să pot stabili, în caz de nevoie, suma garanției. N-ai să-mi refuzi așa ceva, domnule Citrine, nu?

Ah, din rău în mai rău! Poate că totuși ideea lui Cantabile era bună până la urmă – să dea cu camionul peste ea, s-o omoare pe javră!

– Domnule judecător, pentru așa ceva ar trebui să am o întrevvedere cu contabilul meu, am spus.

– Domnule Citrine, abordezi o mină de om persecutat. Sper că înțelegi că sunt imparțial, că trebuie să fiu cinstit cu ambele părți.

Când judecătorul zâmbea, deveneau vizibili niște mușchi faciali care la persoanele mai puțin subtile nu apar niciodată.

Era un lucru interesant. Oare ce-o fi avut de gând natura când a creat asemenea mușchi?

– Personal, nu cred că ai de gând să fugi. Doamna Citrine recunoaște că ești un tată foarte afectuos. Totuși, uneori, oamenii ajung la disperare și atunci pot fi lesne convinși să comită acte necugetate.

Ținea să-mi facă cunoscut faptul că legătura mea cu Renata nu era un secret.

– Sper, domnule judecător, că dumneavoastră, doamna Citrine și cu Pinsker o să-mi lăsați și mie atâta cât să-mi pot duce zilele.

După aceea, grupul nostru, al apărării, s-a aflat din nou în coridorul cenușiu luminos, stropit cu pete de soare și bine lustruit, iar Srole mă lămurea:

– Charles, după cum te-am prevenit, asta-i tehnica lui. Se presupune că acum ești speriat și ne implori să facem o înțelegere și să te salvăm de la a fi măcelărit și sfârtecat în bucăți.

– Ei bine, procedeul funcționează, am răspuns. În clipa aceea aș fi dorit să sar din acel oficial zgârie-nori, cu multiplele lui geamuri pătrate, direct într-o altă viață și nimeni să nu mă mai vadă niciodată. Sunt speriat, am adăugat, și vreau cu tot dinadinsul să stabilim o înțelegere.

– Da, dar nu poți. Ea n-o să accepte, o să continue să pretindă și mai mult, mă asigură Tomchek. Nici n-o să vrea să audă de o înțelegere. E așa cum scrie la carte; la fiecare dineu unde sunt invitat, fiecare psihanalist cu care-am stat de vorbă mi-a spus același lucru: când o femeie e chitită să-ți ia banii, nu dorește de fapt decât să te „castreze”; despre asta-i vorba.

– Nu înțeleg de ce Urbanovich e atât de doritor s-o ajute.

– Lui situația i se pare extrem de nostimă. De multe ori am avut această impresie, îmi răspunse Srole.

– Și, până la urmă, cea mai mare parte din bani o să se ducă pe cheltuielile de judecată, am spus. M-am întrebat de multe ori dacă n-ar trebui să renunț la tot și să fac jurământ de sărăcie.